

**DOCUMENTATIECENTRUM
NEDERLANDSE POLITIEKE
PARTIJEN**

**Basisprogramma
november 1966**

C. D. U.

Christen Democraten Unie

BASISPROGRAMMA 1967

Christen Democraten Unie

C.D.U.

DOCUMENTATIECENTRUM
NEDERLANDSE POLITIEKE
PARTIJEN

november 1966

INHOUD

	Blz.
Voorwoord	3
Bestuur	4
Basisprogramma	5
Register	36
Aanmeldingsformulier	39

J. J. M. SMITS, landelijk lijsttrekker 1967

VOORWOORD

Reeds jaren wordt er geschreven en gediscussieerd over een reële vernieuwing en aanpassing van ons sterk verouderd partij politieke stelsel.

Men roept om duidelijkheid in de politiek.

De C.D.U. biedt het christelijk partijwezen een nieuwe kans, om zich te bevrijden van haar sterk verouderde opzet.

Zij wil de politieke constellatie in Nederland en elders in de wereld een gestalte geven, welke is afgestemd op de verhoudingen en problemen van onze tijd.

Wij zullen ons meer moeten bezighouden met het oplossen van de problemen van nu, dan met de idealen in de verre toekomst.

De C.D.U. laat zich inspireren door de christelijke opvattingen over de menselijke samenleving, met als voornaamste doel, het weer leefbaar maken en houden van ons land en de wereld voor alle mensen.

De C.D.U. opgericht medio 1964 is een nog jonge dynamische volkspartij. Wij hebben een grote organisatie opgebouwd en onze leden bezetten 16 Gemeenteraadszetels. Wij staan aan de vooravond van een ingrijpende heroriëntatie van onze politieke partijformatie.

De C.D.U. wil als katalysator optreden in dit proces van vernieuwing. Dit basis- en werkprogramma is slechts een begin.

Wij gaan deelnemen aan de verkiezingen van de leden van de Tweede Kamer der Staten Generaal.

Een lange en nog moeizame weg ligt voor ons. Maar over acht jaren zal de Christen Democraten Unie behoren tot de drie grootste partijen van Nederland. Laten wij niet meer praten over de kleine verschillen tussen katholieken en protestanten op theologisch- en of politiek terrein, maar de handen ineenslaan om gezamenlijk ons in te zetten tot actualisering en vernieuwing van onze vaderlandse politiek.

Wij rekenen op U!

J. J. M. Smits,

Unie Voorzitter.

BESTUUR

CHRISTEN DEMOCRATEN UNIE

(opgericht en ingeschreven in het kiesregister op 19 november 1964)

Het hoofdbestuur bestaat uit:

a. het dagelijks bestuur, waarin de volgende personen zitting hebben:

J. J. M. Smits, Unie-voorzitter,

wonende te Waalwijk, Akkerlaan no. 20, tel. 04160 - 2609.

Mr. Dr. A. Zeegers, 2de voorzitter,

wonende te Amsterdam-Buitenveldert, van Boshuizenstraat no. 561,
tel. 020 - 420599.

Mr. W. A. van Es, algemeen secretaris,

wonende te Waalwijk, Dr. de Visserstraat 6, tel. 04160 - 2602.

L. H. Povel, 2de secretaris,

wonende te Overveen, Militairenweg no. 9, tel. 02500 - 51875.

P. Buwalda, penningmeester, tevens voorzitter van de finantiële commissie en van de commissie verkiezingsfonds,

wonende te Amsterdam, Herengracht no. 149, tel. 020 - 244270—945850.

E. v. d. Beek, ec. drs., belast met de organisatie,

wonende te Bennekom, Brinkerweg no. 20, tel. 08379 - 3112.

J. W. Hekman, belast met perszaken,

wonende te Hilversum, Witte Kruislaan no. 2, tel. 02950 - 49751.

H. J. D. Walraven, belast met de propaganda,

wonende te Amsterdam, van Speijkstraat 120 hs., tel. 020 - 185070.

b. de afgevaardigden van de kamerkieskringen.

Het secretariaat is gevestigd te **Waalwijk, Dr. de Visserstraat no. 6, tel. 04160 - 2602.**

Bankier: de Nederlandse Middenstandsbank te Hilversum, postrekening no. 42223, met vermelding van C.D.U.

Alle gelden worden gestort op bovengenoemde bankiersrekening.

BASISPROGRAMMA

Inleiding

Wat de Christen Democraten Unie is en wat haar politieke doeleinden zijn, wordt in deze brochure in grote lijnen uiteengezet.

De Christen Democraten Unie is een politieke volkspartij, waarin christenen, zowel katholieken als protestanten, samengaan, die duidelijkheid en eerlijkheid in de Nederlandse politiek wensen. Zij willen vernieuwing van de politieke verhoudingen tussen kiezers en gekozenen.

De C.D.U. is **geen confessionele** partij, maar een partij van niet dogmatische, maar wel reëel denkende christenen, die geen negativisme voorstaan, doch een constructieve politiek wensen te voeren.

De uitgangspunten van de door de C.D.U. beoogde constructieve politiek worden in deze brochure in beginsel aangegeven.

Bij de beschouwing van onze samenleving in haar staatkundige, economische en sociale en culturele aspecten gaat de C.D.U. uit van het christelijk geloof. Dit is haar **grondslag**, gelijk deze is gesteld in artikel 4 van de statuten van de C.D.U.

De grondslag

In haar visie op de mens en de menselijke samenleving en op de wijze waarop de in onze samenleving zich voordoende problemen in hun grote verscheidenheid moeten worden opgelost, laat de C.D.U. zich inspireren door het **christelijk geloof**. Daarom is de C.D.U. er van overtuigd, dat op deze basis alle christenen, van welke kerkelijke richting ook, zich op politiek terrein moet verenigen. Onder inspiratie van het christelijk geloof moeten zij in één partijverband zoeken naar een oplossing van de maatschappelijke problemen van vandaag en morgen. De tijd van geïsoleerd optreden der christenen in confessionele politieke partijformaties is voorbij.

De maatschappelijke situatie van vandaag dwingt ons christenen tot een eensgezind en gezamenlijk optreden tot behoud van de vrijheid en de democratie. Dit in het belang van ons volk.

I. DE STAATKUNDIGE ASPECTEN VAN ONZE SAMENLEVING

1. De staatsvorm

De C.D.U. acht de **constitutionele monarchie** onder leiding van het Huis van Oranje voor ons volk de meest gewenste en doelmatige staatsvorm.

In deze gedachtengang gaat de C.D.U. uit van de historische betekenis van het **Huis van Oranje Nassau** voor ons nationaal koningschap. Daarnaast is de C.D.U. van oordeel dat in de nederlandse democratie het koningschap wezenlijke betekenis heeft in het belang van onze staatkundige samenleving.

Immers geeft het **monarchale stelsel** de noodzakelijke stabiliteit op het hoogste regeringsniveau. Het bij ons geldende **parlementaire stelsel** met politieke verantwoordelijkheid van de raad van ministers in het algemeen en die van elke minister in het bijzonder tegenover het parlement, geeft in beginsel voldoende waarborg

BASISPROGRAMMA

voor een doelmatige democratische samenwerking tussen regering en volksvertegenwoordiging.

Gelet op het vorenstaande verwerpt de C.D.U. de **republiek** als staatsvorm voor de nederlandse staat.

2. De democratie als regeringsvorm

De C.D.U. ziet de **democratie** als de enige juiste **regeringsvorm** waarin het volk resp. de kiezer een verantwoorde taak kan vervullen, mits de politieke verhoudingen op een gezonde basis berusten.

Het is van het grootste belang dat het volk of de bestuurden een werkelijke invloed kunnen uitoefenen op de wijze waarop de bestuursorganen worden gekozen, op hun samenstelling, op hun taakverdeling en hun beleid.

De C.D.U. aanvaardt in dit opzicht het **liberale stelsel**.

Hiermede bedoelt zij dat de verkiezingsprocedure voor alle bestuursorganen van hoog tot laag democratisch moet zijn.

Dit beperkt weliswaar het gezag van de bestuursorganen, maar dan ten gunste van de vrijheid en de verantwoordelijkheid van de kiezers. Hiermede staat in nauw verband een gezond politiek partijenstelsel.

Wij zijn in Nederland er zo langzamerhand wel van overtuigd dat de democratie in ons land in haar politieke en sociale aspecten in een impase is geraakt en verziekt is.

De belangrijkste oorzaak hiervan is dat wij in Nederland een te groot aantal politieke partijen hebben, waarbij dan nog komt dat velen dezer partijen verschillend confessioneel c.q. kerkelijk gericht zijn.

Dit veel partijen systeem, waarin iedere partij op zichzelf een minderheid betekent, leidt tot zinloze compromissen na de verkiezingen en bij de kabinetsformatie.

Vóór de verkiezingen doen de partijen aan de kiezers allerlei aanlokkelijke toezeggingen, maar zij zijn niet in staat deze toezeggingen in het toekomstige regeringsbeleid te verwezenlijken, om reden dat de noodzakelijk te vormen **coalities** op een te heterogene basis staan.

Om zo'n coalitie te vormen moet zoveel van het aan de kiezers voorgelegde verkiezingsprogram worden afgedaan, dat er nauwelijks een minimum overblijft.

Op deze wijze komt van een democratische invloed van de kiezers op het beleid van de bestuursorganen weinig of niets terecht. De kiezers voelen zich na de verkiezing teleurgesteld, wat ontevredenheid en onbehagen tengvolge heeft.

En tenslotte weet de kiezer niet meer op welke partij hij in het vervolg in goed vertrouwen zijn stem moet uitbrengen.

Daarbij komt dat deze samenwerking in coalitevorm van dikwijls principieel tegengestelde politieke partijen aan het kabinet een onstabiele grondslag geeft. De regering steunt op een heterogene meerderheid in het parlement, waarin de kiem tot ontbinding en kabinetscrisis meestal bij aanvang van de samenwerking reeds aanwezig is.

De C.D.U. stelt zich nu de vraag op welke wijze het partij politieke stelsel moet worden verbeterd om uitholling van de democratie te voorkomen. De oplossing ziet de C.D.U. in het minder partijenstelsel.

3. Het partij politieke stelsel

De C.D.U. streeft naar de formering van een **minder partijstelsel**, met een krachtige meerderheid en een krachtige oppositie.

Hierboven is reeds gesteld, dat de **democratie** in verval is geraakt door het **veel partijstelsel** in Nederland, tengevolge waarvan een gezonde politieke samenwerking onmogelijk wordt en met name, omdat iedere partij een **minderheidspartij** is en dus een zwakke politieke positie inneemt.

Daarvoor hebben wij de voorbeelden in de afgelopen vier jaren met twee kabinetcrises en de daarmee gepaard gaande schier onoverkomelijke moeilijkheden voor de kabinetformateurs om een kabinet samen te stellen, wat de instemming heeft van de meerderheid van de kiezers.

Een ander gevolg is dat de kabinetten in het verleden op een twijfelachtige basis hebben berust, met als gevolg een onevenwichtig regeringsbeleid, met name op economisch en sociaal terrein.

Naast de grote onenigheden tussen de verschillende partijen, is er ook een innerlijke gespletenheid in de partijen zelf.

Daardoor dreigt temeer het ernstige gevaar dat onze democratische samenleving te gronde gaat, althans in belangrijke mate aan waarde gaat verliezen.

En tot slot van al deze politieke ellende zien we ook dat leidende personen uit de partijen de neiging hebben zich in de plaats van de kiezers te stellen en in feite de keuze van de bestuurders van de kiezers aan de partijen overgaat, terwijl tot overmaat van ramp de partijen onder sterke druk staan van de zgn. **pressie- of belangengroeperingen**, waarvan de bestuurders weer zitting hebben in de partijbesturen, in de volksvertegenwoordiging en in de regeringsadviesorganen.

In verband hiermede stelt de C.D.U. dat zij tegen **cumulatie van functies** met het kamerlidmaatschap is. Zij acht b.v. het kamerlidmaatschap onverenigbaar met het ambt van burgemeester, met het lidmaatschap van provinciale staten en het college van gedeputeerde staten, met het lidmaatschap van de officiële adviesorganen voor de regering, b.v. met dat van de Sociaal Economische Raad enz.

Dit partij politieke systeem past niet meer in onze moderne tijd, twintig jaren na de Tweede Wereldoorlog.

Wij hebben in Nederland sterke behoefte aan een vereenvoudigd partijstelsel. Het tijdperk van schoolstrijd, klassenstrijd, sociale hervormingen, strijd voor algemeen kiesrecht, enz. bracht ons weliswaar vele politieke en maatschappelijke vruchten, maar ligt te ver achter ons om deze situatie nog te aanvaarden als de eigenlijke grondslag voor ons veel partijstelsel.

Thans is vanuit iedere partij het oog gericht op de welvaart in een economische orde, waarin ieder volle werkgelegenheid en een redelijk levensonderhoud heeft.

Maar de partijen verschillen over de wijze van de organisatie van ons economisch leven en over de wijze waarop de economische verhoudingen zijn te verbeteren.

Hier lopen de opvattingen principieel uit elkaar.

In dit opzicht loopt zelfs een scheidingslijn niet alleen tussen maar ook in de politieke partijen, voor wat betreft de keuze tussen een vrijere sociale economie of een geleide economie met min of meer intensieve overheidsbemoediging.

In wezen gaat het om het particulier initiatief, de persoonlijke zelfverantwoordelijk-

BASISPROGRAMMA

heid van de mens of een onderworpen en afhankelijk worden van de almachtige socialistische staat.

In dit opzicht heerst vandaag aan de dag tussen en in de partijen een grote verarring in het economisch en sociale denken.

Als positieve bijdrage om te komen tot een gezond partij politiek systeem stelt de C.D.U. met nadruk het volgende.

De opdracht van de christen

a. De christen heeft in de samenleving op staatkundig terrein een positieve opdracht, teneinde er toe mede te werken een leefbaar klimaat voor de mensen te scheppen en dit met name in de economische en sociale sectoren van de samenleving.

De C.D.U. stelt nadrukkelijk als beginsel, dat de verscheidenheid in kerkelijke resp. godsdienstige richting geen verhindering mag zijn om als christenen op de grondslag van het gemeenschappelijke christelijk geloof met elkaar samen te werken.

De tijd dringt dat de christenen hun **politiek isolement** verbreken om zich in één partijverband te verenigen.

Hoewel de historische politieke ontwikkeling in het verleden belangrijk is geweest, zulks mag thans geen bezwaren geven om in politieke eenheid met elkaar een duidelijk en onderscheiden front te maken tegenover degenen die een socialistische maatschappijvorm voorstaan.

Tegenover deze gezamenlijke opdracht van de christenen in één partij te verwezenlijken, staat het humanistische front dat uit gaat van de van God onafhankelijke en zichzelf de wet stellende mens, verenigd in neo-liberale, neo-socialistische en in communistische groeperingen.

Daarom wil de C.D.U. Rooms Katholieken en Protestanten op de grondslag van het christelijk geloof in haar partij verenigen.

De C.D.U. ziet het minderpartijstelsel vooralsnog als een **vier partijensysteem**, nl. de **Christen democraten**, de **liberalen**, de **socialisten** en de **communisten**.

Een samenwerking met de socialisten en de communisten moet de C.D.U., gelet op hun politieke programma, beslist afwijzen. De beginselen van deze partij zijn wezensvreemd aan en dus onverenigbaar met het politieke streven van de C.D.U. In de politieke partijverhoudingen moet vandaag een duidelijke bepaling van het politieke standpunt komen, opdat de kiezers weten waar zij aan toe zijn, aan welke partij en haar afgevaardigden zij hun vertrouwen kunnen geven.

Ook moeten de partijen weten wat zij na de verkiezingen aan elkaar zullen hebben. Een samengaan van alle christenen in één partijverband, eventueel versterkt met de liberalen. zal in het parlement de zo verlangde sterke meerderheidsgroepering geven tegenover een sterke **oppositie** als criticus.

Dan pas is het mogelijk een stabiele en gezagsvolle regering te vormen, die in staat is een evenwichtig regeringsbeleid te voeren.

De C.D.U. doet in dit opzicht een ernstig beroep op de K.V.P., de A.R.P. en de C.H.U. om op deze brede politieke basis als christenen samen te werken.

Eenzelfde streven meent de C.D.U. te kunnen zien bij de **jongeren-organisaties** van de K.V.P., C.H.U. en A.R.P. in de provincie Groningen. Immers de landelijke

voorzitter van de Arjos heeft kortgeleden op een bijeenkomst van deze jongeren-organisaties in Groningen gezegd dat hij voorstander is van een partijformatie op christelijke grondslag en van samenwerking van de christelijke partijen. Achter dit idee van samenwerking van deze voorzitter stonden ook alle drie genoemde jongeren-organisaties.

Deze gedachte van samenwerking der christelijke partijen leeft dus onder ons volk en wordt niet eenzijdig gelanceerd door de C.D.U. Daarom doet de C.D.U. een beroep op alle politiek weldenkende en zich van hun verantwoordelijkheid bewuste christenen, van welke kerkelijke richting ook, dit streven te steunen en bij de a.s. kamerverkiezingen hun stem op de kandidaten van de C.D.U. uit te brengen. Want het wil de C.D.U. voorkomen dat deze eenwording der christelijke partijen vóór de a.s. kamerverkiezingen nog wel niet verwezenlijkt zal zijn.

In de pers en in vergaderingen hebben wij nu reeds genoeg gelezen en gehoord. Thans de daad.

De C.D.U. besluit deze oproep met de woorden van Prof. Jhr. Dr. F. Alting van Geussau, vermeld in de Volkskrant van 17 oktober 1966: „Wat thans in Nederland gebeurt is” volgens Prof. Geussau „het achterhoede gevecht van een verouderd partij politiek bestel tegen de noodzaak om dit bestel grondig te veranderen.

Ons geconfessionaliseerd partijstelsel met z'n noodzaak om onzekere coalities aan te gaan is niet meer in staat de democratische ontwikkeling naar behoren te bevorderen. Daarom kunnen nieuwe verkiezingen op dezelfde basis geen verandering ten goede brengen”.

Prof. Alting van Geussau ziet terecht de maatschappelijke ontevredenheid als een structuurverschijnsel.

De C.D.U. wil in deze de spits afbijten en de pionierster zijn tot verbetering van het partij politieke stelsel. Zij wil een minder partijenstelsel en vraagt daarvoor uw ernstige medewerking.

Keuze tussen 2 economische stelsels

b. Behalve dat alle christenen op christelijke grondslag in een democratische partij zullen moeten samenwerken om aldus een gezamenlijke opdracht in de samenleving te kunnen vervullen, zullen deze christenen zeer positief een keuze moeten doen tussen twee economische stelsels, n.l.:

1. een **vrijere**, zij het wel redelijk door het prijs mechanisme geordende, economische en sociale **organisatie, (georiënteerde economie)** waarin enerzijds een ruime plaats aan het particulier initiatief in alle sectoren van de samenleving wordt gegeven tot bevordering van de persoonlijkheidsontplooiing en zelfwerkzaamheid van de mens en met stimulering van zijn verantwoordelijkheidsbewustzijn voor zich zelf en zijn medemens.

Anderzijds moet dit gepaard gaan met een sterke beperking van de overheidsbemoeiing, teneinde uitsluitend daar stimulerend en regulerend op te treden waar het particulier initiatief aan krachten te kort schiet en waar typisch een overheidstaak aanwezig is.

BASISPROGRAMMA

2. Een geleide- of gebonden, sterk onder de invloed van overheidsbemoeiing staande **economie**, met een ingewikkeld systeem van vergunningen op allerlei terrein, wat uiteindelijk leidt tot een socialistische staat met economische- en sociale onmondigheid van de burgers.

Tussen deze twee stelsels kiest de C.D.U. onvoorwaardelijk voor de vrijere economie onder 1 genoemd, als de enig aanvaardbare en met een goed democratisch bestel overeenstemmende economie.

In haar bijzondere urgentiepunten zal de C.D.U. zich hieronder nog nader uitspreken.

Het twee kamerstelsel

De C.D.U. staat op het standpunt dat in ons constitutionele staatsbestel het twee **kamerstelsel** nog steeds wezenlijke staatsrechtelijke betekenis heeft, met dien verstande dat zij meent dat aan de Eerste Kamer het **budgetrecht** moet worden ontnomen.

De Eerste Kamer heeft als controle orgaan op de verrichtingen van de Tweede Kamer nog een zinvolle taak.

De behandeling van de wetsontwerpen inzake de rijksbegroting vindt in de Tweede Kamer in algemene- en bijzondere beschouwingen, in commissies en openbare vergaderingen, op een degelijke wijze plaats.

Bij een zelfde behandeling in de Eerste Kamer komen meestal geen belangrijke nieuwe gezichtspunten naar voren.

Deze dubbele behandeling kost maar tijd en vertraagt de procedure om de rijksbegroting tijdig vóór het betrokken jaar goed te keuren.

Een eenvoudige behandeling, gelijk thans in de Tweede Kamer geschiedt, is een voldoende waarborg voor een verantwoord doorspreken van parlement en regering van de wetsontwerpen op de rijksbegroting.

Daarom meent de C.D.U. dat de behandeling van de rijksbegroting tot de Tweede Kamer beperkt moet worden.

Het referendum

De invoering van een facultatief referendum ziet de C.D.U. als een wezenlijke bijdrage tot vernieuwing van ons democratisch bestel.

Het referendum of volksstemming is een belangrijk democratisch middel om het volk rechtstreeks invloed te doen uitoefenen op het regeringsbeleid. Dit instituut zal echter op een verantwoorde wijze moeten worden toegepast.

De C.D.U. acht het houden van een referendum met name belangrijk bij grondwetswijzigingen, en vooral wanneer de wijziging fundamentele beginselen van ons staatsbestel betreft.

Ook ten aanzien van andere onderwerpen van staatkundige- of maatschappelijke aard is het referendum een bruikbaar middel om op democratische wijze het volk rechtstreeks in de publieke zaak te betrekken.

Wel moet van het referendum met een voorzichtig beleid gebruik worden gemaakt. De onderwerpen waarover het referendum moet worden gehouden en de vragen,

welke in verband hiermede tot het volk moeten worden gericht, moeten doorzichtig en voor iedereen begrijpelijk zijn.

Het referendum zal een facultatief karakter moeten hebben, d.w.z. dat het gebruik daarvan enerzijds aan het inzicht en het beleid van de regering moet worden overgelaten en dat anderzijds een bepaald aantal kiezers b.v. 30.000 het recht hebben hun wens tot het houden van een referendum te kennen te geven, aan welke wens de regering dan zal moeten voldoen.

Na het houden van het referendum is de uitspraak van het volk beslissend voor het regeringsbeleid.

De invoering van een referendum moet niet worden opgevat als een uiting van wantrouwen tegen het beleid van de volksvertegenwoordiging. Het referendum moet naast de volksvertegenwoordiging in ons staatsbestel een plaats hebben, waardoor de mogelijkheid wordt geopend het nederlandse volk in de publieke zaak te betrekken. En dit zal de democratie ten goede komen.

6. De Ombudsman

De C.D.U. is voor de benoeming van een **parlementaire Ombudsman**.

In verband met de uitbreiding van de overheidstaak en de daarmede gepaard gaande bureaucratie in al zijn technische aspecten, is het gewenst tegenover de bestuursorganen de rechtspositie van de burgers te beschermen.

Voor de burgers moet het mogelijk zijn tegen bepaalde beschikkingen en handelingen van de bestuursorganen een beroep te kunnen doen op een onpartijdige en onafhankelijke instantie. Deze instantie is de parlementaire Ombudsman.

Hier staat de rechtsbescherming en de rechtszekerheid van de burgers op de voorgrond.

Deze rechtszekerheid en rechtsbescherming vindt weliswaar in het algemeen hun waarborg in de **rechtsstaat**, waarin wij leven en waarin door de onafhankelijke rechters, ook tegenover de overheidsorganen, in rechtsgeschillen het recht op een onpartijdige wijze wordt toegepast.

Maar de instelling van het instituut van de parlementaire ombudsman zal deze rechtsbescherming, met name in de verhouding tussen burgers en bestuursorganen, temeer waarborgen.

De instelling van een parlementaire ombudsman zal de burgers de mogelijkheid geven klachten en grieven ter zake van beslissingen en handelingen van het openbaar bestuur bij hem ter beoordeling in te dienen. Anderzijds zal de ombudsman op een zelfstandige en onpartijdige wijze naar de gegrondheid en juistheid van deze klachten een onderzoek moeten kunnen instellen.

De ombudsman moet de bevoegdheid hebben, ingeval hij een bij hem ingediende klacht gegrond vindt, in het openbaar zo nodig daarover zijn mening te zeggen.

Hij moet de bevoegdheid hebben het betrokken bestuursorgaan of de ambtenaar op de begane fout of nalatigheid te wijzen.

Indien noodzakelijk, zal de ombudsman het recht hebben hierover aan het parlement te rapporteren.

De ombudsman moet door het parlement worden benoemd voor een bepaalde tijd en is aan het parlement verantwoording verschuldigd.

BASISPROGRAMMA

7. De gezagshandhaving

Ter bescherming van de vrijheid der burgers en de veiligheid in de samenleving stelt de C.D.U. dat het gezag goed gefundeerd en georganiseerd moet zijn.

Het gehele **politie apparaat** moet landelijk georganiseerd zijn en onder een eenhoofdig gezag staan.

De gezagsorganen moeten doeltreffende maatregelen kunnen nemen tegen ordeverstoringen. Zij dienen van deze bevoegdheid met tact en gematigdheid gebruik te maken, waarbij zij de burgers, mede door hun optreden, tot gehoorzaamheid moeten inspireren.

8. Demonstratierecht

Het recht om in het openbaar te demonstreren en op deze wijze uiting te geven aan gedachten en gevoelens over gebeurtenissen in de samenleving, moet, naar de mening van de C.D.U., als een fundamenteel vrijheidsrecht van de burgers worden erkend.

Dit recht om te demonstreren is in beginsel gelijk te stellen aan het recht van drukpersvrijheid, vastgesteld in artikel 7 van de grondwet.

Daarom zal dit recht van demonstratie in de grondwet onder de vrijheidsrechten een plaats moeten hebben.

Slechts de algemene wetgever (koning plus parlement) zal bevoegd zijn dit recht door wettelijke bepalingen te regelen.

De gemeentelijke overheid heeft slechts de bevoegdheid ten aanzien van de uitoefening van dit recht ordenend op te treden in het belang van de veiligheid van het verkeer.

9. Verkiezing van de commissaris der Koningin in de provincie en van de burgemeester in de gemeente

Gelet op de belangrijkheid van de functie van **commissaris van de Koningin** in de provincie en van die van de **burgemeester** in de gemeente, is de C.D.U. voor een democratische aanwijzing en benoeming van deze functionarissen en wel in dier voege:

1. dat de commissaris van de Koningin door de kiesgerechtigde ingezetenen van de provincie voor een bepaalde periode wordt gekozen, voortaan te noemen: gouverneur van de provincie;
2. dat de burgemeester in de gemeenten met meer dan 50.000 inwoners voor een bepaalde periode wordt gekozen door de kiesgerechtigde ingezetenen van de gemeente.

Algemene opmerking:

Door de grondwetswijziging zal de correctie op het twee kamerstelsel, het referendum, de instelling van een ombudsman en het demonstratierecht, verkiezing van gouverneur en burgemeester in ons rechtsbestel moeten worden opgenomen.

II. DE INTERNATIONALE RECHTSORDE EN DE INTERNATIONALE SAMENWERKING

1. De internationale rechtsorde

De C.D.U. erkent de noodzakelijkheid van een internationale samenwerking op allerlei terrein, zowel europeesch als mondiaal.

Deze samenwerking zal in de eerste plaats gericht moeten zijn op de ontwikkeling en verdieping van de **internationale rechtsorde**. Geschillen tussen de staten dienen aan de hand van het internationale recht door de daartoe aangewezen organen tot oplossing te worden gebracht.

Voorzover de staten echter niet bereid zijn tussen hen gerezen geschillen aan de hand van het internationale recht te beslechten, is een doelmatige defensie-apparaat, zowel nationaal als internationaal noodzakelijk.

2. Internationale samenwerking

In het kader van de ontwikkeling van de internationale rechtsorde is na de tweede wereldoorlog, zowel mondiaal in de Verenigde Naties als europeesch in de Europeesche Gemeenschappen, de Raad van Europa en de Noord Atlantische Verdragsorganisatie en in soortgelijke andere internationale organisaties, de internationale samenwerking hoe langer hoe meer verstevigd.

Ook in dit opzicht is de tijd van een geïsoleerd naast elkander leven van de staten voorbij. In open **internationale samenwerkingsverbanden** moeten de staten elkander hoe langer hoe dichter benaderen tot het behartigen van hun gezamenlijke belangen. We zijn echter nog in een periode van ontwikkeling.

Ons land zal z'n bijdrage moeten blijven geven tot verdere ontwikkeling van de internationale rechtsorde en de daarop gebaseerde internationale samenwerking, een en ander tot bewaring van de vrede in de wereld.

Onze grondwet biedt daarvoor in de desbetreffende wetsartikelen voldoende ruimte.

In europeesch verband zijn met name van belang de NATO en de Europeesche Gemeenschappen n.l. de **Europeesche Gemeenschap** voor kolen en staal, de Europeesche Economische Gemeenschap en de Europeesche Gemeenschap voor Atoomenergie.

De NATO dient gehandhaafd te blijven met mogelijkheid van reorganisatie.

De Europeesche Gemeenschappen moeten open gemeenschappen zijn, zodat ook nog andere staten tot de zes verdragsstaten kunnen toetreden. Onze economische organisatie moet op deze europeesche samenwerking worden afgestemd.

Met voldoening ziet de C.D.U. dat in het **Europeesche Parlement** van de Europeesche gemeenschappen een nauwe samenwerking is ontstaan tussen rooms katholieken en protestanten in één christen democraten fractie. Deze fractie heeft zich als politieke groep opgesteld naast resp. tegenover de liberale en de socialistische fracties in dit parlement.

Deze politieke samenwerking in genoemde groeperingen in het europeesch parlement geeft de C.D.U. steun aan haar streven om rooms katholieken en protestanten in één partij te verenigen tegenover de liberalen en de socialisten.

BASISPROGRAMMA

Aldus zou het nederlandse politieke partijstelsel aan deze europeesche ontwikkeling in het europeesche parlement kunnen worden aangepast.

De C.D.U. waarschuwt echter tegen een overtrekking van **supranationale** bevoegdheden van europeesche beleidsorganen, in dier voege dat wij in Europa staatkundig zouden moeten komen tot een federatieve staat met een gemeenschappelijk staatshoofd. Het is nog zeer de vraag of het cultuurpatroon van de volkeren van Europa daarvoor het gewenste staatkundige klimaat zou kunnen geven.

De internationale samenwerking mag naar de mening van de C.D.U. geen inbreuk maken op de nationale zelfstandigheid en de rechtens gelijkwaardigheid van de betrokken staten. Evenmin mag deze samenwerking gaan ten koste van de nationale culturele waarden.

3. De ontwikkelingslanden

Met betrekking tot de hulpverlening aan de **ontwikkelingslanden** moet Nederland in deze gezamenlijke taak met de andere welvarende landen zijn redelijk aandeel op zich nemen tot verbetering van de sociale- en economische structuur dezer landen, met alle daaraan verbonden financiële offers.

Doch hierbij geldt het spreekwoord: „het hemd is nader dan de rok”.

Want bij aanvaarding van onze roeping en plicht de behulpzame hand te bieden aan sociaal en economisch achtergebleven gebieden, neemt zulks niet weg dat Nederland een gelijke verantwoordelijkheid heeft binnen het koninkrijk ten aanzien van de Nederlandse Antillen en Suriname en ten aanzien van vergeten groeperingen in onze Nederlandse samenleving.

Deze noodzakelijke hulpverlening binnen het Koninkrijk is primair. Zolang er binnen het Koninkrijk nog schrijnende nood is, zal eerst deze nood door ons moeten worden gelenigd.

De hulpverlening aan de ontwikkelingslanden zal zoveel mogelijk rechtstreeks of bilateraal moeten plaats vinden en slechts aan die landen, ten aanzien waarvan de financiële- en personele hulp op een verantwoorde wijze kan worden gegeven. De C.D.U. ziet deze **bilaterale hulp** als een gecoördineerde bilaterale hulp tussen de verschillende hulpverlenende landen aan één of meer ontwikkelingslanden. Enige controle op een door het ontwikkelingsland opgesteld plan is gewenst. Door overheidsvoorlichting zullen particuliere investeringen in de ontwikkelingslanden moeten worden bevorderd.

Deze hulp zal eerst dan o.m. verantwoord zijn, wanneer het betrokken land zelf niet de beschikking heeft over bronnen waaruit het land onmiddellijk kan putten en wanneer in het betrokken land een zekere politieke stabiliteit heerst en de waarborg aanwezig is dat de eigendom van buitenlanders geëerbiedigd wordt.

4. Nieuw-Guinea

Nederland zal in de Verenigde Naties en op Indonesië alle mogelijke invloed moeten uitoefenen, dat in **Nieuw Guinea** t.z.t. de overeengekomen volksstemming zal worden gehouden, opdat de bewoners van dit land over hun eigen lot kunnen beslissen.

III. DE SOCIAAL ECONOMISCHE POLITIEK

De economische orde zal eerst dan aanvaardbaar zijn wanneer deze moreel en ethisch verantwoord is.

De C.D.U. is van mening dat een moreel en ethisch verantwoorde economische orde verwezenlijkt kan worden wanneer deze orde steunt op de beginselen van de **sociale- of georiënteerde sociale markteconomie**.

Met deze sociale markteconomie bedoelt de C.D.U. een georiënteerde economische orde, waarin onder invloed van een redelijke concurrentie tussen de ondernemingen, de productie en de distributie van goederen in het algemeen beheerst wordt door een zelfwerkend systeem van fluctuerende prijzen met globale bemoeienis van de overheid.

In deze gedachtengang gaat de C.D.U. uit van de private eigendom van de ondernemingen, c.q. de productiemiddelen, als regel.

In dit opzicht neemt de C.D.U. principieel stelling tegen het traditionele kapitalisme in het liberale stelsel van de vorige eeuw. Ook dit economisch systeem berustte op fluctuerende prijzen en de private eigendom, maar overigens werd het economisch gebeuren aan de werking van autonome economische krachten overgelaten. Uit de sociaal economische geschiedenis weten wij de economische en sociale nadelen, die daarvan het gevolg zijn geweest.

Anderzijds neemt de C.D.U. stelling tegen de socialistische c.q. neo-socialistische economische orde. In deze economische organisatie is een overwegende en zeer gedetailleerde overheidsbemoeiing met het economische leven, de zgn. **geleide economie**. Dit is tot schade van de vrijheid, de zelfstandigheid en de zelfverantwoordelijkheid van de economische subjecten.

Vandaag aan de dag zien we, dat in de economische organisatie langzamerhand de geleide economische elementen de overhand krijgen, en we zien dat onder invloed daarvan een wanordelijke economische situatie ontstaat en een onevenwichtige economie. Door deze gang van zaken zien we de staatsuitgaven buitensporig en bovenmatig worden wat een uitermate nadelige terugslag heeft op onze economische samenleving, die daardoor talrijke ongezonde aspecten vertoont.

In haar georiënteerd markteconomisch denken gaat de C.D.U. van het beginsel uit, dat zowel het bedrijfsleven als de overheid, ieder naar hun taak en verantwoordelijkheid, bij de inrichting van het economisch leven betrokken zijn.

Maar in dit systeem valt het accent op het bedrijfsleven. De overheid moet zich beperken tot een min of meer globale bemoeiing met het economische leven, ten einde onder eigen verantwoordelijkheid de sociale economische ontwikkeling zo gunstig mogelijk te doen verlopen.

Deze overheidsbemoeiing moet met name gericht zijn op de problemen van de volledige werkgelegenheid, de industrialisatie, mededinging, lonen en prijzen en in het algemeen een gezonde economische groei, in welke politiek het georganiseerde bedrijfsleven evenwel betrokken moet worden, teneinde aldus in de verantwoordelijkheid te kunnen delen.

Het sociaal markteconomisch stelsel is te zien als **het sociaal economisch aspect van de democratische samenleving**.

Daarom verdraagt deze economische organisatie zich uitsluitend met de democratie als politiek stelsel.

BASISPROGRAMMA

Immers in deze economische orde staat op de voorgrond de vrijheid, de zelfstandigheid en de eigen verantwoordelijkheid van de burgers en met name die van de ondernemers.

De economische subjecten kunnen in dit systeem onder eigen verantwoordelijkheid in belangrijke mate invloed uitoefenen op het economisch beleid.

Dit is niet mogelijk in de zgn. geleide economie waarin de vrijheid en zelfverantwoordelijkheid van de ondernemers dermate wordt aangetast, dat dit systeem tenslotte moet uitlopen op de economische orde van de almachtige socialistische staat, de zgn. **verzorgingsstaat**, waarin alle initiatief en zelfverantwoordelijkheid gedood wordt.

Hieronder worden enkele belangrijke beginselen uit het georiënteerd markt economisch stelsel naar voren gebracht.

a. Waardevastheid van het geld

De waardevastheid van het geld is het fundament van de sociale of georiënteerde markteconomie. Zonder dit beginsel is geen gezonde economische orde en economische politiek mogelijk.

De inflatie is economisch en sociaal gezien eenvoudig misdadig.

Van een inflatoire geldpolitiek worden met name de dupe zij, die hun eigendommen in geld hebben belichaamd of uitgedrukt.

Het zijn de bezitters van spaartegoeden, pensioenen en lijfrenten, hypotheke en levensverzekeringen enz., die van de opbrengsten daarvan moeten leven.

De politiek van de regering en van de Nederlandse Bank moet gericht zijn op de uitbanning van het inflatie gevaar, zonder echter in een **deflatoire** situatie te geraken.

Wanneer de regeringspolitiek hierop is gericht, dan wordt het vertrouwen in onze munteenheid, zowel nationaal als internationaal, weer hersteld en komen we in het vaarwater van gezonde economische verhoudingen.

In verband met het vorenstaande keert de C.D.U. zich zowel tegen de **bestedingsinflatie**, tengevolge waarvan door de spanning tussen bestedingen en productie de prijzen omhoog gaan, als tegen de **beloningsinflatie**, tengevolge waarvan bij voortdurende loonsverhogingen de zo gevaarlijke **loon en prijs spiraal** ontstaat.

„In verband met het vorenstaande keert de C.D.U. zich tegen prijs- en loonstijgingen, welke worden veroorzaakt hetzij door een bestedingsinflatie, hetzij door een beloningsinflatie, hetzij door een combinatie van beide”.

b. Gezonde concurrentie

De C.D.U. staat een vrije en **gezonde concurrentie** voor.

Slechts dan treedt de overheid corrigerend op, wanneer ondernemersafspraken onaanvaardbare machtsposities van monopolistische als oligopolistische aard doen ontstaan, of tengevolge van een bepaalde marktstructuur een ruineuse concurrentie dreigt te ontstaan.

Kortom zowel een te grote als een te geringe concurrentie dient te worden voorkomen. In het eerste geval zal de marktprijs te laag uit vallen en zullen de

desbetreffende ondernemingen niet al hun kosten uit de opbrengst kunnen dekken. De continuïteit van de onderneming loopt gevaar. In het tweede geval zal de marktprijs op een te hoog niveau tot stand komen. De betreffende ondernemingen strijken een monopoliewinst op, welke door de consumenten wordt betaald.

c. Conjunctuurpolitiek

Voor een **verantwoorde conjunctuurpolitiek** dient te worden uitgegaan van het handhaven van zowel het **interne evenwicht** — volledige werkgelegenheid en prijsstabiliteit — als van het **externe evenwicht** — betalingsbalansevenwicht —. Deze beide doelstellingen laten zich voor de praktische politiek vertalen in een voortdurend tot stand brengen van evenwicht tussen vraag en aanbod, zowel op de goederen- als op de arbeidsmarkt en een gezonde loonvorming.

Op deze wijze kan bij een groeiende arbeidsbevolking en voldoende besparingen een zo groot mogelijke economische groei worden verwezenlijkt. De regering dient tesamen met de Nederlandse Bank en het georganiseerde bedrijfsleven (werkgevers en werknemers) gestalte te geven aan bovengenoemde **evenwichtspolitiek**.

De ontwikkeling na de 2e wereldoorlog heeft echter doen zien dat de openheid van de Nederlandse economie een belangrijke handicap vormt voor de effectiviteit van een uitsluitend binnenlandse conjunctuurpolitiek. Ondanks alle maatregelen is het prijspeil van de Nederlandse productie gedurende de periode 1950—1965 met 40% gestegen, d.w.z. gemiddeld met 2,5% per jaar.

Het spook der **inflatie is een internationaal** verschijnsel. Vanwege het grote aandeel van de E.E.G.-landen in de in- en uitvoer van Nederland is vooral de inflatoire ontwikkeling van deze landen voor Nederland van groot belang. In het verleden is gebleken dat deze landen een belangrijk deel van hun inflatie naar Nederland hebben geëxporteerd. Een en ander moge blijken uit het feit dat sinds 1950 de Nederlandse export met ruim 9% per jaar is toegenomen. Hoewel een sterke exportstijging sterk toe te juichen is, dient men er voor te zorgen dat het evenwicht tussen vraag en aanbod niet wordt verstoord.

Duidelijk zal zijn dat een internationaal verschijnsel als inflatie slechts internationaal kan worden aangepakt. De C.D.U. streeft dan ook naar een grotere **internationale coördinatie** van economisch politieke maatregelen en met name binnen de E.E.G., om gezamenlijk met vereende krachten voor de waardevastheid van des betreffende valuta's te waken.

d. De loonpolitiek

Een verantwoorde loonvorming is een belangrijke factor voor het doen slagen van een **stabilisatiebeleid**. Immers de ontwikkeling van de lonen beïnvloedt niet alleen de kosten van het bedrijfsleven, maar ook de vraag naar consumptiegoederen. Een loonstijging, welke de productiviteit in belangrijke mate overtreft vergroot de kosten per eenheid product. Bij een niet kunnen of een niet mogen doorberekenen van de gestegen loonkosten in de prijs van het product, dalen de winsten, die een belangrijke financierings-bron vormen voor toekomstige investeringen. Worden de gestegen loonkosten wel door berekend, dan stijgt het prijspeil en daalt de waarde van munteenheid. Daarnaast vergroot een loonstijging de koopkracht van de

BASISPROGRAMMA

werknemers die, zoals voor Nederland bekend is, hun extra inkomen voor meer dan 90% aan consumptiegoederen uitgeven. De kans dat door een ongezonde loonvorming een **overbesteding** ontstaat, is dus verre van denkbeeldig. De ondernemers, die met een toeneming van de vraag naar hun producten worden geconfronteerd, welke groter is dan de toeneming van hun productie, zullen trachten hun productie nog verder uit te breiden en vergroten op hun beurt de vraag naar arbeid. De spanning op de arbeidsmarkt neemt toe en de lonen stijgen. Stijgende lonen betekenen opnieuw loonkostenstijgingen voor die bedrijven, waar de productiviteit niet snel genoeg kan toenemen (o.a. de dienstverlenende sektor).

De prijzen zullen opnieuw stijgen, de lonen zullen volgen, wat niet in de laatste plaats te danken is aan de druk van de **vakbonden**, die hun looneisen vergroten, indien de kosten van levensonderhoud stijgen. De loonprijs spiraal heeft zich in beweging gezet.

Het zal duidelijk zijn dat een gezonde loonpolitiek van nationaal belang is. In het verleden heeft het daar in Nederland en met name in de laatste vijf jaar herhaaldelijk aan ontbroken. De inflatoire ontwikkeling in de periode 1950—1965 spreekt voor zichzelf. Terwijl de **loonvoet** gedurende deze periode met gemiddeld 8,7% per jaar steeg, nam de **arbeidsproductiviteit** met slechts 4,3% toe. Er resulteerde dus een jaarlijkse loonkostenstijging per eenheid product van 4,3%. Het prijspeil van de consumptiegoederen steeg dan ook met gemiddeld 3% per jaar. Of anders gezegd: **DE WAARDE VAN DE GULDEN DAALDE GEDURENDE DE PERIODE 1950—1965 VOORTDUREND MET 3% PER JAAR.** ¹⁾

Dat er in Nederland iets fout gaat behoeft ter nauwernood nog enige uitleg.

De C.D.U. maakt daarom een **gezonde loonvorming** tot een van haar belangrijkste doelstellingen.

De belangrijkste eis die men aan een verantwoorde loonvorming **moet** stellen luidt als volgt: **DE GEMIDDELDE LOONSTIJGING MAG DE GEMIDDELDE PRODUCTIVITEIT NIET OVERTREFFEN.**

Dit houdt niet in dat de lonen in alle bedrijfstakken even snel dienen te stijgen. Integendeel een **star loonbeleid**, zoals wij dat in de periode kort na de tweede wereldoorlog kenden (het systeem der loonronden) is volledig verwerpelijk (zwarte loonvorming) en staat een juiste verdeling van de arbeidskrachten over de diverse bedrijven in de weg.

Een te grote **differentiatie** is eveneens verwerpelijk door de wegzuiging van arbeid uit die bedrijfstakken, waar de productiviteit bijzonder snel stijgt. Daarnaast is het sociaal niet gewenst dat er te grote verschillen in de loonvorming ontstaan.

Er dient dan ook gestreefd te worden naar een doelmatige differentiatie in de loonvorming, d.w.z. binnen aanvaardbare grenzen. Daar waar de productiviteit sneller stijgt dan de toegelaten loonstijging, dient tot prijsverlaging te worden overgegaan, in tegenstelling tot die bedrijfstakken, waar de toegestane loonstijging de productiviteitsstijging overtreft. In de laatst genoemde bedrijfstakken dienen de prijzen te worden verhoogd teneinde de rentabiliteit van de onderneming te verzekeren. Indien **prijsstijgingen** op deze wijze worden gecompenseerd door

¹⁾ Gegevens ontleend aan het S.E.R. rapport: Mogelijkheden ter bestrijding van inflatie, 21 oktober 1966.

prijzdalingen behoeft het algemeen prijsniveau niet te stijgen en wordt de waarde van de gulden niet ondermijnd.

De overheid dient het georganiseerd e bedrijfsleven (werkgevers en werknemers) te overtuigen van deze zo belangrijke spelregels inzake de loonvorming, die in ons aller belang is.

Slechts indien het algemeen belang duidelijk in gevaar wordt gebracht, dient de overheid daadwerkelijk in te grijpen, teneinde het zo gewenste **economische evenwicht** te handhaven.

e. De kapitaalmarkt

De naar behoefte van het Nederlandse bedrijfsleven in omvang beperkte **kapitaalmarkt**, dient met het oog op de toekomstige investeringen — wij denken hierbij aan de **investeringen** die nodig zijn om zowel een groeiende bevolking de nodige werkgelegenheid te verschaffen als aan de toenemende noodzaak tot mechanisering en automatisering teneinde een concurrerend product op de wereldmarkt te brengen — in de eerste plaats voor het bedrijfsleven te worden gereserveerd. De overheid dient slechts in uitzonderlijke gevallen na rijp overleg de voor de dekking van haar bestedingen noodzakelijke middelen aan de kapitaalmarkt te onttrekken.

Zij dient een gunstig klimaat te scheppen voor de **particuliere besparingen**. Een toenemende geldontwaarding zal op den duur de particuliere besparingen aantasten, met alle gevolgen van dien voor de voeding van de kapitaalmarkt.

Slechts indien vraag en aanbod op de kapitaalmarkt zich evenwichtig ontwikkelen zal de **rentevoet** binnen aanvaardbare grenzen blijven. De huidige malaise in de particuliere woningbouw is niet in de laatste plaats te danken aan de zeer hoge rentevoet.

Gezien de schaarse middelen, die ons ten dienste staan, dient de overheid haar uitgaven te beperken tot de ruimte die er jaarlijks beschikbaar komt.

Gezien de wensen van de verschillende departementen, die de jaarlijkse belastingbaten ver te boven gaan, dient men van overheidswege te komen tot het stellen van **prioriteiten**.

Mocht echter blijken dat regering en parlement tesamen, van wege de grote urgentie van bepaalde bestedingen, toch komen tot een uitgavenniveau, dat de uit de belastingen te ontvangen middelen te boven gaat, dan dient men de consequenties van een dergelijk beleid te aanvaarden door een of meerdere andere bestedingscategoriën te beperken. Op deze wijze blijft het evenwicht tussen vraag en aanbod gehandhaafd en wordt een inflatoire prijsontwikkeling vermeden. De overheid dient het **overheidsapparaat op zijn efficiency** te onderzoeken, teneinde ernstige verspillingen te voorkomen. Een inefficiënt overheidsapparaat verspilt niet alleen de duur betaalde belastingopbrengsten, maar bindt tevens een groot aantal arbeidskrachten, die in het bedrijfsleven een belangrijk grotere bijdrage tot de productie zouden leveren, dan in het genoemde overheidsapparaat. Gedacht dient dan ook te worden aan een **geleidelijke automatisering** van het overheidsapparaat, waardoor een **geleidelijke** vermindering van het personeelsbestand wordt verkregen. Men dient een dergelijke vermindering te volvoeren, niet door ontslagen, maar door het niet vervangen van openvallende vacatures.

Voorts dient de **overheid zich slechts te beperken** tot die taken, waar zij van nature

BASISPROGRAMMA

het meest geschikt voor is. Zij dient zich voor al haar taken en met name voor het op zich nemen van nieuwe taken af te vragen, of deze niet even goed of zelfs beter door particulieren zouden kunnen worden verricht. Zodoende wordt haar uitgavenniveau niet groter dan strikt noodzakelijk is.

g. Belastingen

De financiering van de gemeenschapsvoorzieningen, in het kader waarin de C.D.U. deze ziet, vraagt belangrijke financiële offers van de nederlandse belasting betalende burgers, doch de heffing dient rechtvaardig te zijn.

In de eerste plaats moet de belastingheffing er op gericht zijn om de overheid op een doelmatige wijze, en met zo weinig mogelijk perceptiekosten, de geldmiddelen te verschaffen om de overheid in staat te stellen haar taak op een finantieel verantwoorde wijze te vervullen.

In een rechtvaardig systeem van heffingen is het **draagkrachtbeginsel** van bijzondere betekenis om tot een redelijke verdeling van lasten te komen. De belastingheffing dient bepaald niet tot herverdeling van het nationaal inkomen door de overheid. Te sterke **nivellering van het inkomen** door belastingheffing tast de kapitaalvorming en dus de welvaart aan.

Verwerpelijk is een belastingheffing waardoor de **prestatieprikkels** en de **particuliere spaar- en investeringsactiviteit** geremd worden, tengevolge waavan de economische groei wordt onderdrukt.

In dit verband stelt de C.D.U. de volgende praktische urgente punten:

1. vereenvoudiging van het belastingstelsel en zulks:

- a. inzake de heffing als zodanig;
- b. inzake de wijze van aangifte;
- c. inzake de controle op de aangifte;
- d. inzake de wijze waarop de belastingen geïnd worden.

In dit opzicht heeft de C.D.U. reeds van elders nieuwe geluiden gehoord, welke voor ernstige overweging vatbaar zijn.

2. Verschuiving van de belastingheffing uit de directe belastingsfeer naar de **indirecte belastingsfeer**, b.v. omzetbelasting, accijns enz.

De kostprijs verhogende belastingen richten zich direct op de bestedingen. In het kader van de conjunctuurpolitiek kan deze heffing doelmatiger worden gehanteerd dan de directe belastingen.

3. **Inkomen uit overwerk**, b.v. boven 45 uur per week, vrijstellen van belasting, althans naar een zeer gematigd tarief belasten teneinde remming van prestatieprikkels tegen te gaan.

4. De **gehuwde vrouw** moet zelf **belastingplichtig** worden. Ook hier geldt hetzelfde argument als onder 3 genoemd. Gelijk de gehuwde vrouw handelingsbekwaam is geworden en op gelijke voet als de man aan het rechts- en economisch verkeer

zelfstandig kan deelnemen, moet de gehuwde vrouw ook zelfstandig belastingplichtig worden.

De op geld te waarden arbeidskracht van de gehuwde vrouw in het bedrijf van de man moeten fiscaal als bedrijfskosten aftrekbaar zijn.

5. Verzachting van de te sterke **progressie** in loon- en inkomstenbelasting. De Nederlandse belastingen behoren tot de hoogste in West-Europa. Het aandeel van de loon- en inkomstenbelasting behoort in de totale druk tot het hoogste aandeel.

6. Ongehuwden van 45 jaar en ouder moeten fiscaal gelijkgesteld worden met gehuwden zonder kinderen.

7. De afschrijving op gebouwen en machines, welke thans fiscaal plaats vindt op de aanschaffingswaarde, moet gewijzigd worden in **afschrijving op vervangingswaarde**. Het belastingvrij vormen van **conjunctuur reserves** moet mogelijk zijn.

8. De kinderbijslag moet belastingvrij uitgekeerd worden.

9. Verlaging van de **successierechten** en de **vermogensbelasting** teneinde bezitsvorming en instandhouding van particulier bezit te bevorderen.

10. Opheffing van de **personele belasting** als een verouderde belasting.

In het algemeen stelt de C.D.U. dat ook met fiscale maatregelen de besparingen bevorderd moeten worden, opdat mede daardoor evenwicht kome tussen sparen en investeren.

Voorts is het noodzakelijk dat de overheid zorgt voor voldoende dekking van de overheidsuitgaven, teneinde een evenwichtige economie, met een gezonde economische groei, te bevorderen.

IV. DE SOCIALE POLITIEK

Ook in het kader van de **sociale voorzieningen** moet worden uitgegaan van de waardevastheid van het geld.

In de sociale sector dient de politiek van de overheid gericht te zijn op de bescherming van alle burgers, maar met name op die van de economisch zwakken.

De sociale voorzieningen mogen echter nooit de verantwoordelijkheid voor het eigen maatschappelijk bestaan devalueren, dan wel geheel wegnemen.

Naarmate de welvaart toeneemt, dient de kring van de verplicht verzekerden kleiner te worden, wat beperking van gemeenschapsvoorzieningen in dit opzicht impliceert met verlaging van lasten.

Van overheidswege dient het particulier spaar- en verzekeringswezen bevorderd te worden en zulks met name door middel van fiscale faciliteiten.

Daar waar het particulier vermogen geheel of ten dele ontoereikend is, biedt de overheid middels sociale wetgeving financieel de behulpzame hand.

De sociale wetgeving mag nooit ten gevolge hebben, dat we terecht komen in de zgn. verzorgingsstaat, waarin persoonlijke verantwoordelijkheid is weggefallen en de overheid tot al verzekeraar is gemaakt, waardoor de burgers in een van de overheid afhankelijke positie zijn geraakt.

De C.D.U. is van mening dat door de huidige sociale wetgeving de sociale voor-

BASISPROGRAMMA

zienen te zeer overtrokken worden tengevolge waarvan velen in deze sociale voorzieningen delen, die hun sociaal lot krachtens eigen verantwoordelijkheid en eigen financiële mogelijkheden wel zelf in de hand zouden kunnen nemen. Een voortdurend omhoog brengen van het welvaartsniveau, mede veroorzaakt door de geldontwaarding, leidt tot ongezonde sociale situaties. Hiervan is het artsenconflict o.m. het gevolg.

Daar waar uit sociale onmacht de behulpzame hand moet worden geboden aan economisch zwakken, zal dit ongetwijfeld moeten plaats vinden, maar dit mag niet ontaarden in **overspannen sociale voorzieningen**, tengevolge waarvan belastinggelden ten koste van het algemeen belang, ten laste van het bedrijfsleven en ten koste van hen die werkelijk sociale hulp nodig hebben, verspild worden. De C.D.U. stelt als concrete punten:

- a. **Ongehuwde vrouwen van 60 jaar dienen in het genot van A.O.W. gesteld te worden;**
- b.
  1. De pensioenen moeten niet alleen aan de algemene, maar ook aan de functiegewijze bezoldigingswijzigingen en derhalve aan de geldende bezoldigingen van de functies worden aangepast (**welvaartsvast pensioen**).
  2. **De korting (inbouw)** op de ambtelijke pensioenen bij samenloop van ambtelijke pensioenen en bodem pensioenen (A.O.W. en A.W.W.) moeten worden afgeschaft.
  3. De bonden der gepensioneerden moeten inspraak hebben in het overleg over de pensioenaangelegenheden.

Het is rechtvaardig, dat de pensioenen niet alleen waardevast zijn, maar ook welvaartsvast, d.w.z. dat op de ambtelijke pensioenen alle salariswijzigingen in de desbetreffende categorie van personeelsgroepen van invloed zijn.

De pensioenen van de ambtenaren vinden volgens artikel 72 van de grondwet hun regeling in een bijzondere wet, in welke wettelijke regeling de pensioenen worden gewaarborgd.

De pensioenen zijn voorts inhaerent aan de rechtspositie van de ambtenaren.

Zij onderscheiden zich specifiek van andere pensioenen door karakter en doel. De ambtelijke pensioenen zijn principieel onaantastbaar.

De A.O.W./A.W.W. hebben daarentegen als bodempensioenen een algemeen karakter en doel, d.w.z. iedere Nederlander, onverschillig welke functie hij in het maatschappelijk leven heeft gehad, heeft hierop recht, zodra hij de leeftijd van 65 jaar bereikt heeft.

De feitelijke grondslag om A.O.W. te genieten is enkel het zijn van Nederlander boven 65 jaar. Deze ouderdomsvoorziening valt onder de algemene sociale voorzieningen in het kader van de sociale wetgeving.

Het pensioen van de ambtenaar vindt echter zijn grondslag in de ambtelijke betrekking, welke hij bekleed heeft.

Aangezien dus beide pensioenen scherp te onderscheiden grondslagen hebben, is het onrechtvaardig, zo niet onrechtmatig, dat bij samenloop van beide pensioenen korting wordt toegepast.

Hierboven werd reeds gezegd dat het pensioenrecht onafscheidelijk verbonden is met de rechtspositie van de ambtenaren. In het overleg over de rechtspositie van de ambtenaren moeten daarom voor de belangen van de ambtenaren opkomende centrales van overheidspersoneel betrokken worden.

Het is dan toch wel buiten kijf, dat in dit overleg ook betrokken moeten worden de bonden van de **gepensioneerde ambtenaren**.

De C.D.U. zal voor deze rechten en belangen van de gepensioneerde ambtenaren met kracht opkomen.

V. HET BEDRIJFSLEVEN

Naast hetgeen hierboven is gezegd over de belangrijke en primaire plaats welke het bedrijfsleven in de economische orde inneemt, volgen hier onder nog een aantal opmerkingen in het algemeen terwijl voorts breder zal worden ingegaan op de problemen rondom de middenstand en het vervoer en de belangrijke functionele plaatsen, welke beiden in het bedrijfsleven innemen.

a. Het bedrijfsleven in het algemeen.

Door de steeds toenemende concurrentie en niet in geringe mate door de concurrentie op de gemeenschappelijke markt van de E.E.G., door de technische ontwikkeling in het kader van de infra-structuur van het bedrijfsleven, worden de ondernemers hoe langer hoe meer gedwongen tot verhoging van hun productiviteit en tot een intensieve research.

Niettemin worden aan het bedrijfsleven steeds meer lasten opgelegd, waaronder een sterke fiscale druk.

De fiscale afschrijvingsmogelijkheden zijn voor het bedrijfsleven in verband met de vervanging van productiemiddelen, welke aan een snelle economische veroudering onderhevig zijn, ten enenmale ontoereikend.

Aan reserveringen kan in vele gevallen nauwelijks meer worden gedacht.

De loon- en prijsbeheersende maatregelen remmen de productiviteit, afgezien van de verzwaring van de bedrijfslasten welke deze maatregelen mede brengen.

Sinds 1958 zijn de lonen in Nederland met 85% gestegen, de prijzen slechts met 45%. Dit betekent voor de werknemer een reële inkomstenverbetering van 30%, maar diens arbeidsproductiviteit is relatief afgenomen.

Daarom is het noodzakelijk dat de loonstijgingen weer worden gekoppeld aan productiviteits-ontwikkeling als primaire en verantwoorde economische norm. Zo niet, dan gaan de loonstijgingen ten koste van de bedrijfswinsten en de reserveringen voor zelffinanciering en verbetering van het productie-apparaat, gelijk hiervoor is betoogd. Het gevolg is: bedrijfssluitingen en werkloosheid.

Het is de hoogste tijd, dat de overheid het roer omgooit en het bedrijfsleven weer in staat stelt tot een gezonde bedrijfspolitiek te komen.

Want het bedrijfsleven is nog steeds de bron voor het nationale inkomen en middel om de welvaart te behouden.

b. Middelgrote en kleine ondernemers.

In het bedrijfsleven nemen in Nederland de middelgrote en kleine ondernemers een zeer belangrijke plaats in, ruim 80% van de bedrijfsinvesteringen.

BASISPROGRAMMA

Het **midden- en kleinbedrijf**, de zgn. middenstand, richt zich in belangrijke mate op de verzorging van vele voorzieningen en diensten waaraan onze samenleving behoefte heeft.

Zeer terecht is gezegd, dat een gezond en ook veelzijdig midden- en kleinbedrijf een gunstige invloed heeft op de productie en de productiviteit.

Ook in dit opzicht geldt de noodzaak, dat deze ondernemers vrij en onafhankelijk zijn om hun functie in de dienstverlenende sector ten bate van het algemeen welzijn zo goed mogelijk te kunnen vervullen.

De C.D.U. wenst een krachtig, gezond en zelfstandig midden- en kleinbedrijf. In Nederland is thans 24% van de totale beroepsbevolking afhankelijk van de voor- en tegenspoed van deze ondernemingen, die in 1965 een totale omzet hadden van 37.8 milliard gulden. Hun bijdrage aan het nationale inkomen bedroeg 18%.

De volgende vestigingen werden geregistreerd:

105.000 ambachtsondernemingen;

120.000 detailondernemingen;

28.000 horeca ondernemingen;

23.000 vervoersondernemingen.

In deze ondernemingen waren in het totaal 1.1 miljoen personen inclusief zelfstandigen met medegezinsleden werkzaam.

Terecht is eens gezegd dat het deze bedrijven zijn, die de kurk genoemd worden, waarop onze economie drijft.

Het is daarom ontstellend te moeten constateren, dat de regering door een reeks van overheidsmaatregelen het voortbestaan dezer bedrijven practisch onmogelijk maakt, ondanks het saneringsfonds van f 6.000.000,—.

Het is noodzakelijk dat naast financiële steun, voor zover noodzakelijk, herziening komt van het verouderde vestiging- en vergunningstelsel.

De detailhandel voert vaak een hopeloze strijd tegen het groot winkelbedrijf.

Om verbetering te brengen zal het noodzakelijk zijn de mogelijkheid te openen aan de middenstand credieten tegen een redelijke rente te verstrekken, teneinde zich onder meer ook te kunnen specialiseren en aldus de strijd tegen het groot winkelbedrijf vol te kunnen houden.

De financiering is voor de middenstandsbedrijven dikwijls een moeilijke zaak om reden dat deze bedrijven, tengevolge van de min of meer kleine omvang van de credieten, ter voorziening daarvan op de kapitaalmarkt niet terecht kunnen. De banken zijn met hun credietverlening aan deze bedrijven zeer terughoudend en zo zij wel credieten verlenen, zijn de kosten daarvan zeer hoog. Deze kosten doen de bedrijfskosten stijgen, tengevolge waarvan de concurrentieverstand afneemt. Voor zover nodig zal van overheidswege een credietverlening tegen een redelijke rente bevorderd moeten worden.

Bovendien is te overwegen of en in hoeverre coöperatief door deze bedrijven in het kader van credietverlening zelf iets zou kunnen worden gedaan.

Afgezien van bovenbedoelde credietmogelijkheden, mogen deze ondernemers in het kader van het sociaal-, economisch- en financieel beleid van de overheid niet

belast worden met onnodig zwaar drukkende risico's.

c. Het vervoer.

Tegenover het gemonopoliseerde en thans door de Overheid met f 35.000.000,— gesubsidieerde railvervoer, neemt het wegvervoer en de binnenvaart als beroepsvervoer economisch een zeer kwetsbare plaats in.

En dit betreft niet alleen het nationale vervoer, maar in het bijzonder ook de **internationale vervoersfunctie** van de nederlandse vervoerders binnen de E.E.G.

De voorstellen van de europeesche commissie tot uniformering van het vervoersbeleid, in het kader van **marge tarieven** voor de vervoersprestaties, zijn voor de nederlandse vervoerders zeer ongunstig.

Deze marge tarifiering zal de concurrentiepositie van de nederlandse vervoerders in het internationale vervoer ten zeerste aantasten.

De marge tarifiering is gebaseerd op enerzijds een bescherming van de verladers (de afnemers van vervoerdiensten) tegen monopolieprijsen — de bovenste prijsgrens van de marge — anderzijds ter bescherming van de vervoerders tegen elkaar, die door successievelijke onderbieding van elkaars prijzen, een naar beneden gerichte prijsspiraal doen ontstaan, waarbij geen enkele onderneming zijn kosten meer kan dekken — de onderste prijsgrens van de marge —. Een en ander vergt ter controle op de naleving van de prijszetting binnen de marge een vrij dirigistisch optreden van de overheid en beperkt de beloning van de ondernemer, die efficiënter produceert dan zijn collega's.

Hoewel men er in breder kring van overtuigd is, dat de marktstructuur van het vervoer in vele gevallen een ongewenste marktprijs ten gevolge kan hebben, dient men niet het verschijnsel — i.c. de ongewenste prijs — te bestrijden, maar de oorzaken die dit verschijnsel bewerkstelligen. De reeds sinds jaren toegepaste flexibele capaciteitsregeling in het nederlandse wegvervoer laat zien, dat met een minimum aan overheidsingrijpen en een maximum aan ondernemersvrijheid een aanvaardbare vervoerprijs tot stand kan komen.

Ook hier geldt weer de doelstelling van de evenwichtigheid. Indien men vraag en aanbod op de vervoersmarkt gelijke tred laat houden, ontbreekt de noodzaak tot het ontnemen van de ondernemersvrijheid tot het vaststellen van zijn eigen prijzen. Een goede concurrentie is een waarborg tegen monopolievorming. Slechts daar waar een redelijke concurrentie ontbreekt dient de overheid in te grijpen en zij dient zich slechts dan van een prijsmaatregel te bedienen, indien geen enkel ander instrument haar meer ter beschikking staat.

Maar de huidige concurrentiepositie van vele nederlandse vervoerders is ten opzichte van de buitenlandse vervoerders nu reeds uitermate precair door de hoge lasten welke tengevolge van het regeringsbeleid aan deze bedrijven worden opgelegd.

En deze situatie wordt tot een ware noodtoestand, wanneer de voorstellen tot verhoging van de wegenbelasting, de accijns op benzine en olie, aangekondigd in de millioenennota, zullen worden aangenomen.

Dit is toch wel een zeer kortzichtig beleid en blijkbaar uitsluitend er op gericht om de hoge niet verantwoorde regeringsuitgaven te dekken, zonder dat de regering een open oog heeft voor de belangrijke bijdrage die de nederlandse vervoer-

BASISPROGRAMMA

ders leveren om het tekort op onze betalingsbalans te dekken.

Dit is een ergerlijke zaak, waardoor het maatschappelijk bestaan van rond 50.000 personen in deze wegvervoersbedrijven wordt bedreigd.

Moet voorts de opbrengst van deze funeste extra verzwarende van de bedrijfslasten dienen om de nederlandse spoorwegen te subsidiëren?

Moet het beroepsvervoer de exploitatierekening van de nederlandse spoorwegen sluitend maken ten koste van de tarifiering in dit beroepsvervoer, waardoor de nederlandse spoorwegen met lage en het beroepsvervoer met hogere tarieven moeten werken?

Dit is toch wel zeer in strijd met redelijke en verantwoorde concurrentievoorwaarden op een gezamenlijke markt.

Dit discriminerend beleid van de regering spot met het beginsel van gelijke mededingingsvoorwaarden voor alle vervoerstakken.

Het vervoerbeleid moet aan twee belangrijke doelstellingen voldoen. In de eerste plaats dient het vervoer tegen de geringst mogelijke maatschappelijke kosten te worden uitgevoerd. Dit houdt in dat een bepaald vervoer slechts door die vervoertechniek wordt verricht, welke daarvoor het meest geschikt is. Een en ander moet tot uitdrukking komen in een vervoerprijs, die gebaseerd is op de werkelijke kosten van dit vervoer.

In de tweede plaats dient de concurrentie tussen de diverse vervoerondernemingen van een zelfde vervoertechniek en van verschillende vervoertechnieken zodanig te zijn, dat een integrale kostendekking van de gemiddelde onderneming wordt verzekerd.

Zowel monopoliewinsten als verliezen voor vervoerondernemingen, die voldoen aan het onder punt 1 genoemde criterium dienen te worden vermeden. Naar het instrument der prijszetting dient slechts in de laatste instantie te worden gegrepen. Een vergroting, resp. een vermindering van de concurrentie op een bepaalde vervoermarkt is over het algemeen voldoende om het gewenste resultaat te verkrijgen.

VI. DE LANDBOUW

De landbouw neemt in de economische orde een zeer bijzondere en problematieke plaats in.

In de landbouwsector wordt terecht actie gevoerd tegen het **landbouwschap** in het kader van de **publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie**.

Dit landbouwschap is een hevig politiek knelpunt in deze sector geworden, wat zelfs oorzaak is geweest tot het ontstaan van een politieke partij.

De oorzaak van deze grieven ligt niet zozeer in een landbouw-bedrijfsorganisatie als zodanig, maar wel in de structuur van de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie, welke in het algemeen ondemocratisch is.

In dit opzicht streeft de C.D.U. naar een noodzakelijke herziening van de wet op de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie in democratische geest, zodat alsdan o.m. de besturen op een democratische wijze worden gekozen en verantwoordingsplicht van de besturen tegenover de leden in de wet tot uitdrukking wordt gebracht, met invloed van de leden op het bestuursbeleid. Het lidmaatschap zal moeten berusten op basis van vrijwilligheid.

Met deze reorganisatie zullen weliswaar vele grieven worden weggenomen, maar de

sanering van de economische positie van de landbouwers moet komen van een doelmatige markt- en structuurpolitiek.

Het landbouwprobleem is niet alleen een nationaal probleem, maar ook met name een E.E.G.-probleem in de zes aangesloten landen. De saneringspolitiek in de E.E.G.-landen zal op elkaar moeten worden afgestemd en zulks zowel in E.E.G.-verband als ten opzichte van de derde landen buiten de E.E.G.

De moeilijkheden in de landbouw, zowel nationaal als in E.E.G.-verband vinden enerzijds hun oorzaak in het feit, dat in het algemeen de vraag niet is afgestemd op het toenemende aanbod van landbouwprodukten:

Tengevolge daarvan zijn de prijzen van de landbouwprodukten te laag en dus ook de inkomens van de landbouwers, welke achterblijven bij de algemene inkomensontwikkeling.

Het vaststellen van richtprijzen en het geven van subsidies is in beginsel ongewenst, doch door omstandigheden dikwijls onvermijdbaar.

Vele landbouwbedrijven zijn wat grootte, ligging en bedrijfseconomische inrichting betreft, niet voldoende efficiënt om een bevredigende productiviteit en rentabiliteit te verzekeren. In dit opzicht zullen door vergroting van de bedrijfsomvang, door ruilverkaveling en door verbetering van de bedrijfseconomische structuur deze bedrijven voldoende rendabel moeten worden gemaakt, zodat de landbouwer op een redelijk bestaansniveau kan komen.

Waar nodig, dient het aanbod op de vraag te worden afgestemd.

VII. DE ONDERNEMING EN DE WERKNEMER

De laatste tijd gaan vele stemmen op om door middel van de wetgeving wijziging te brengen in de juridische structuur van de onderneming en met name in die van de N.V.

Men gaat daarbij uit van de gedachte van de gelijkheid van de positie van de kapitaalverschaffers en van de werknemers in de onderneming.

Deze opvatting is voor de C.D.U. niet aanvaardbaar.

Ondernemingsgewijze produktie

Hierboven werd er reeds op gewezen dat in onze economische organisatie de produktie nagenoeg uitsluitend door de particuliere ondernemingen moet worden verzorgd.

Dit brengt mede dat de ondernemers vrij moeten zijn in de keuze van de juridische structuur van de onderneming voor de produktie en dat slechts dan de wetgever regelend moet optreden wanneer het algemeen belang zulks noodzakelijkerwijs medebrengt.

De eigen rechtsvorming van de rechtssubjecten is in het bedrijfsleven derhalve primair.

Positie kapitaalverschaffer te onderscheiden van de werknemer

De positie van de **kapitaalverschaffers** als eigenaars van het ondernemingsvermogen onderscheidt zich duidelijk van de **factor arbeid** (werknemers) in de onderneming.

BASISPROGRAMMA

Immers het kapitaal heeft in de onderneming uitsluitend economische betekenis en de **functie van de ondernemer** houdt in dat hij economische risico's moet aangaan.

De kapitaalverschaffer is praktisch onlosmakelijk aan de onderneming verbonden. Het kapitaal is slechts met aanzienlijk verlies van de onderneming los te maken. De werknemer daarentegen kan, zelfs met verbetering van zijn positie en zijn inkomen, zonder verlies gemakkelijker van de ene onderneming naar de andere onderneming overgaan.

Het inkomen van de kapitaalverschaffer is afhankelijk van het resultaat van de onderneming.

De werknemer daarentegen ontvangt een vaste beloning, versterkt door allerlei sociale voorzieningen.

De werknemer als economisch zwakkere ondervindt een sterke bescherming in het arbeidsrecht. Bovendien wordt zijn rechtspositie in het kader van arbeidsvoorwaarden door de collectieve arbeidsovereenkomsten, met steun van de vakbonden, dermate versterkt, dat zijn risico zoveel mogelijk beperkt wordt.

Toegegeven moet worden dat de werknemer wel enig risico loopt door de voortschrijdende mechanisatie van het productieproces, door eventueel slecht beheer van de onderneming enz., maar dit risico is toch zeer belangrijk geringer dan die van de kapitaalverschaffer.

Gelet op dit kenmerkende verschil van risico's ligt het voor de hand, dat de kapitaalverschaffer als eigenaar van het ondernemingsvermogen rechtens ook de **economische zeggenschap** in de onderneming heeft.

De werknemers kunnen via de **ondernemingsraden** op de gang van zaken in de onderneming invloed uitoefenen.

In de ondernemingsraad, mits uitgerust met doelmatige eigen bevoegdheden, kan overleg plaats vinden tussen ondernemer en werknemers tot gezamenlijke behartiging van de belangen van de onderneming.

Gezamenlijk overleg in de ondernemingsraad

In dit gezamenlijk overleg in de ondernemingsraad, mits op een verstandige wijze gevoerd, kan tussen ondernemer en werknemers een dusdanige openheid omtrent het ondernemingsgebeuren en het in de onderneming te voeren beleid plaats vinden, dat een vreedzame samenwerking wordt bevorderd, waardoor de werknemers in het productieproces persoonlijk geïnteresseerd worden.

De werknemer kan door middel van de ondernemingsraad een bepaalde inspraak hebben op de beslissingen, welke in de onderneming moeten worden genomen, alsmede door de invloed, welke de leidinggevende werknemers op het ondernemingsbeleid uitoefenen.

Geen werknemers-commissaris

Het is echter verwerpelijk om deze inspraak op het ondernemingsgebeuren in naamloze vennootschappen en met name in de open N.V.'s te verwezenlijken door zgn. **werknemers-commissarissen**, die zitting hebben in de raad van commissarissen en daardoor zeggingschap in de N.V. van de aandeelhoudersvergadering te verleggen naar de raad van commissarissen.

Een dergelijke structuur van de nederlandse N.V. is in strijd met het nederlandse privaatrecht, en ook in strijd met het recht in de E.E.G.-landen.

In het algemeen kan worden gezegd dat een dergelijke wijziging van de juridische structuur van de N.V. door middel van de wetgeving een gezonde rechtsontwikkeling van de nederlandse N.V. schaaft.

Deze rechtsfiguur van werknemerscommissaris zal zeker interne moeilijkheden in de N.V.-sfeer met zich meebrengen.

Het is te verwachten dat de werknemerscommissarissen zich zullen verzetten tegen noodzakelijk te nemen maatregelen, welke de werknemers niet welkom zijn.

Men denke hierbij aan rationalisatie en mechanisatie van het bedrijf, aan fusie of bedrijfsinkrimping door het afstoten van bepaalde onrendabele onderdelen van het bedrijf, aan noodzakelijke bedrijfssluitingen enz. welke maatregelen ontslag van werknemers ten gevolge hebben.

Maar buiten deze interne sfeer kunnen ook van buitenaf ten aanzien van de financiering van het bedrijf moeilijkheden rijzen. Dit kan zich voor doen wanneer de N.V. vreemd kapitaal moet aantrekken op de binnenlandse of de buitenlandse kapitaalmarkt. De aanwezigheid van werknemerscommissarissen kan bij de aspirant-kapitaalverschaffers grote terughoudendheid doen ontstaan of een afwijzende houding om aan de kapitaalverschaffing deel te nemen, wanneer het accent op de economische zeggenschap berust bij een raad van commissarissen, waarin werknemerscommissarissen zitting hebben en niet bij de algemene vergadering van aandeelhouders.

Immers buiten ingrijpende bedrijfspolitieke maatregelen zal het dikwijls nodig zijn, in het kader van een gezonde bedrijfseconomische politiek, bepaalde beslissingen van economische en/of commerciële aard te nemen, welke tegenwerking ontmoeten bij de werknemerscommissarissen, die van oordeel zijn dat deze maatregelen niet overeenkomstig de belangen van de werknemers zijn.

Ook kan het voorkomen, dat de werknemerscommissarissen wel medewerken en dan bestaat er gevaar dat de werknemers geen vertrouwen meer hebben in de werknemerscommissarissen.

Bovendien is het gevaar groot dat van buiten af b.v. via de vakbonden, invloed wordt uitgeoefend op de werknemerscommissarissen betreffende het door hen te voeren beleid.

Gelijk hierboven gezegd, kan nu reeds, via de ondernemingsraden en leidinggevende werknemers, een doelmatige inspraak op de bedrijfspolitiek in de onderneming plaats vinden.

Gelet op de huidige structuur van de ondernemingen, en met name op die van de open N.V.'s, is een wettelijke ingreep in de juridische structuur van deze ondernemingen daarom bepaald niet noodzakelijk.

Aandelenbezit van werknemers

Teneinde de werknemers een wezenlijke economische inspraak op het ondernemingsgebeuren te geven, is het nuttig om het bezit van aandelen door de werknemers in de onderneming, waarin zij werken, te bevorderen, eventueel door uitgifte van kleine coupures. Zij worden dan tevens kapitaalverschaffers met het aan deze functie karakteristiek verbonden ondernemersrisico en met alle aan deze functie verbonden rechten.

BASISPROGRAMMA

Hiermede wordt tevens **bezitsvorming** bevorderd en wordt bovendien door de werknemers op hun inkomen gespaard, wat de overbesteding tegengaat. Dit aandelenbezit zal ook de medeverantwoordelijkheid van de werknemer voor het productieproces bevorderen.

De C.D.U. wenst **democratisering van het bedrijfsleven** op een gezonde basis. Daarbij zal in het oog moeten worden gehouden de ongelijkheid van positie tussen kapitaalverschaffer en werknemer, tenzij de werknemer door aandelenbezit kapitaalverschaffer wordt.

De C.D.U. meent dat voor een bevredigende samenwerking op democratische wijze het accent moet worden gelegd op een doelmatig ingerichte ondernemingsraad, zo nodig met meer bevoegdheden dan deze raad wettelijk nu reeds heeft.

In deze ondernemingsraad zal de ondernemer periodiek een overzicht moeten geven van de stand van zaken, zodat de werknemer inzicht krijgt in de gang van zaken in de onderneming. Hij zal met name ingeval van belangrijke beslissingen, b.v. inzake gehele of gedeeltelijke liquidatie of inzake fusies, in het overleg, hetzij persoonlijk hetzij via een vertegenwoordiger, betrokken moeten worden. Maar de uiteindelijke beslissing ligt bij de ondernemer, die de verantwoordelijkheid draagt.

VIII. DE VOLKSHUISVESTING

Volkshuisvesting als sociaal probleem

De **volkshuisvesting** is in de eerste plaats een sociaal probleem. Reeds meer dan 20 jaar worstelen wij in Nederland met de oplossing van de problematiek rondom de woningschaarste.

Duizenden jonge mensen, die willen trouwen, en duizenden gezinnen wachten op een passende woonegelegenheid.

Het systeem van inwoning bij ouders of bij derden geeft ontzaglijk veel maatschappelijke moeilijkheden.

Al hetgeen tot oplossing van de woningschaarste van de zijde van de overheid is gedaan en bereikt, is bij lange na niet toereikend geweest het woningprobleem in Nederland tot een bevredigende oplossing te brengen.

Daarbij komt dat de bouwgrond, met name in de grote wooncentra, zo schaars en duur geworden is, dat de kosten van de woningbouw hierdoor aanzienlijk zijn gestegen.

Door het vergunningenstelsel en allerlei andere belemmerende overheidsmaatregelen is de woningbouw verbureaucratiseerd.

De particuliere woningbouw is door een en ander zeer ernstig in het gedrang gekomen.

Te weinig particuliere woningbouw gedurende de laatste 20 jaren is ook in belangrijke mate de oorzaak, dat velen die een duurdere woning zouden kunnen betalen in woningwetwoningen wonen. En zij wonen er in met medewerking en toestemming van de bij toewijzingsbeleid betrokken officiële instanties.

In dit verband gezien is het dan ook ten enenmale onrechtvaardig deze bewoners van woningwetwoningen een huurbelasting op te leggen, zoals de regering volgens het wetsontwerp voornemens is te doen.

Het is in de eerste plaats onbillijk deze mensen de dupe te laten worden van een

BASISPROGRAMMA

in feite onjuist toewijzingsbeleid in het verleden. Het is ook een aantasting van de particuliere vrijheid.

Het is juist maatregelen te treffen, dat in het vervolg woningwetwoningen ter beschikking worden gesteld van de financieel minder draagkrachtigen.

Het is ook juist drang uit te oefenen op bewoners van woningwetwoningen, die een duurder woning kunnen betalen, een doorstroming van deze bewoners naar duurder woningen te verwezenlijken.

Maar eerst zal de mogelijkheid moeten worden geschapen om in de particuliere sector duurder woningen te bouwen, ter beschikking van deze bewoners van woningwetwoningen.

Wanneer er voldoende vrije woningen ter beschikking gekomen zijn, dan kan met financiële overgangsmaatregelen druk op deze bewoners worden uitgeoefend om naar de duurder woningen te verhuizen. Een bepaalde termijn zal dan moeten worden gesteld.

Maar een politiek van het heffen van een zgn. „huurbelasting” zonder mogelijkheden te openen om in de particuliere sector vrij en voldoende woningen te bouwen, is verwerpelijk.

In verband met het vorenstaande heeft de C.D.U. de volgende wensen:

1. Een geleidelijke afschaffing van de huur- en bouwbeperkende maatregelen, zich aanpassend aan het beginsel van vraag en aanbod.
2. Een zoveel mogelijke terugtrekking van de overheid op het terrein van de woningbouw en een overlaten van de woningbouw aan de particuliere ondernemingen. Thans beheerst de overheid 50% van de woningbouwsector.
3. De overheid dient uitsluitend financiële hulp te bieden middels **subsidies** aan financieel minder draagkrachtigen b.v. aan hen, die een inkomen hebben onder de f 15.000,—.
4. Gemeentewoningen moeten afgestoten worden naar de particulieren en de bewoners moeten in staat worden gesteld onder gunstige voorwaarden deze woningen bij wijze van bezitsvorming in eigen bezit te verkrijgen, waardoor financieringsmiddelen voor andere publieke doeleinden vrij komen.
5. Opheffing van de **discriminerende bepalingen** ten aanzien van de particuliere woningbouw in vergelijking met de bouw van woningwetwoningen.
6. Beëindiging van het abnormale geldverslindende **vergunningenstelsel**.
7. Stopzetting van het koppelvergunningstelsel van de woningwetbouw en de vrije sectorbouw.
8. De reële grondprijspolitiek ter bevordering van de particuliere woningbouw, zodat voor de particuliere woningbouw de grondprijzen gelijk zijn ten aanzien van de woningwetbouw.
9. Voldoende bouw mogelijk maken van een- en twee-kamerwoningen voor alleenstaanden en bejaarden, op te nemen in de normale rijbouw, te stellen op tenminste 15%.

BASISPROGRAMMA

10. Bevordering van het totstandkomen van de economisch zo dringend noodzakelijke fabrieksbouw zonder dat de woningbouw daaronder lijdt.

In het algemeen moet er naar worden gestreefd dat de Nederlanders zoveel mogelijk **eigen woningen krijgen**, gelijk dit in België en West-Duitsland het geval is, resp. 70 en 60% van de bevolking heeft een eigen woning. In Nederland is dit percentage slechts 15%. De staat moet geen eigenaar van woningen zijn, wel de burgers. Een dergelijk beleid zal het toekomstig welvaartspeil in Nederland verhogen.

IX. DE WEGENBOUW

In verband met een gezond wegvervoerswezen streeft de C.D.U. naar een krachtige aanpak van de wegenbouw, aangepast aan het huidige en toekomstige verkeer.

De wegenbouw is steeds een instrument geweest in de conjunctuurpolitiek en sluitpost op de begroting.

De wegenbouw is geen politiek, maar een sociaal economisch probleem.

De huidige situatie is onhoudbaar. Naast het verlies aan mensenlevens is het economisch verlies ontstellend groot.

De C.D.U. wenst:

1. Een reële planning, een betere coördinatie en het opstellen van een prioriteitenschema.
2. De instelling van een **wegenbouwraad**.
3. Inschakeling van particuliere bureaux voor de voorbereiding en het toezicht op de uitvoering van de wegenbouwprogramma's.
4. Het instellen van een **wegenbouwfonds** dat op een zakelijke wijze beheerd wordt.
5. Het werken met continuprojecten en wegenbouwstromen.
6. Het voorrang verlenen aan de aanleg en verbetering van de grote internationale wegverbindingen met België en Duitsland.
7. Alle nieuwe rijksautobanen dienen voortaan een middenberm te krijgen van 20 meter met aan weerszijden twee rijbanen. Eventuele nieuwe rijstroken kunnen aan de binnenzijde van de bestaande rijbanen worden aangelegd, terwijl de middenbermbeveiliging zeer vereenvoudigd kan worden.

X. DE VOLKSGEZONDHEID

Inzake de **volksgezondheid** neemt de C.D.U. het volgende standpunt in.

De volksgezondheid dient meer dan tot nu toe prioriteit te genieten, zowel wat betreft de aandacht daarvoor als wat betreft de uitgaven op de begroting.

Het recht van ieder mens op een zo goed mogelijke gezondheid is reeds vastgelegd in het statuut over de rechten van de mens van de Verenigde Naties.

Het begrip „volksgezondheid” is in de laatste decennia dermate uitgebreid in diepte en in breedte, dat het ons voorkomt dat een afzonderlijk departement voor volksgezondheid geen overbodige luxe meer is, maar een eis van noodzaak in de huidige tijdsomstandigheden.

En de volksgezondheid en de sociale ontwikkeling is in ons vaderland van dien aard, dat zij stuk voor stuk de volle aandacht verdienen.

Het onderbrengen van beide voorzieningen in één departement is een uiting van onvoldoende besef van de belangrijkheid van beide onderdelen.

Zowel in de overheidsbelangstelling als in de begroting dient aan de volksgezondheid prioriteit te worden gegeven.

Het schrijnende verschil in de begroting tussen sociale zaken en volksgezondheid ten opzichte van bijvoorbeeld defensie getuigt van een verkeerd inzicht in het belang, welke beide voor de nederlandse bevolking uitmaken.

Grotere overheidssteun voor de volksgezondheid is van primair belang voor het welzijn van ons volk.

De kosten van het ziek zijn en de gevolgen daarvan zijn voor de getroffenenden dermate hoog geworden, dat zij zonder verzekering van dit risico niet meer betaalbaar zijn.

Ons respect voor het **ziekenfondswezen** en de **ziektelastenverzekeraars** is groot, maar de beperkte verplichte **volksverzekering**, zoals deze als ontwerp van wet aan de Kamer is voorgelegd, is voor ons onaanvaardbaar.

Want deze wettelijke regeling grijpt onnodig in ons vrijheidsgevoel in en komt slechts ten goede aan een gedeelte van de bevolking.

De C.D.U. staat betere mogelijkheden voor, waarbij de vrijheid gehandhaafd wordt en iedere burger gelijke rechten en belangen heeft.

In het huidige tijdsbestek is het in het belang van de volksgezondheid dat een verzekering voor het gehele volk tegen kosten van ziekten een recht wordt.

Als zodanig zien wij een volksverzekering als een dringende noodzaak, maar wij verstaan daaronder een vrijwillige verzekering voor het gehele volk.

Derhalve stelt de C.D.U. prioriteit voor de volksgezondheid en een wettelijke regeling van een vrijwillige volksverzekering tegen kosten van ziekten.

XI. HET ONDERWIJS

De C.D.U. wenst verdere democratisering van het onderwijs, zodat er gelijke kansen voor iedereen worden geschapen.

De zgn. **mammoetwet** opent ruime perspectieven voor de aanpassing van het onderwijs aan de capaciteiten van de leerlingen.

Het beleid van de regering t.a.v. de **renteloze voorschotten** en de andere studietoelagen is onjuist en voor de betrokken studenten onbillijk.

Iedere student, al dan niet kosteloos studierend, vraagt een aanzienlijk financieel offer van de gemeenschap.

De kost gaat hier voor de baat, want wij hebben in onze samenleving in de toekomst hoe langer hoe meer academisch gevormde deskundigen nodig.

De norm moet niet worden aangelegd bij de renteloze voorschotten en de studiebeurzen, maar bij de normale studietermijnen.

Het moet mogelijk zijn studenten te weren, die niet binnen een normale tijd afstuderen, behoudens bijzondere omstandigheden.

BASISPROGRAMMA

Het beginsel van gelijke kansen voor iedereen, houdt ook in dat van die kansen naar redelijkheid gebruik moet worden gemaakt. Wie deze kansen niet benut, moet het universitair onderwijs verlaten en zich op een andere wijze ontwikkelen. Aan profiteurs heeft onze samenleving geen behoefte.

Met toepassing van deze norm, moet zelfs worden overwogen in hoeverre het universitair onderwijs nagenoeg kosteloos moet zijn.

De norm t.a.v. een redelijke studietermijn kweekt persoonlijke verantwoordelijkheid.

De C.D.U. acht het voor mogelijk, dat studenten **particuliere** leningen kunnen afsluiten tot financiering van hun studiekosten bij de nederlandse banken met staatsgarantie voor de aflossing en rentebetaling ten laste van 's rijks schatkist.

XII. CULTUUR

Radio- en televisiewezen

In het kader van het radio- en televisiewezen moet de wettelijke regeling gericht zijn op een open bestel.

De vrijheid van meningsuiting, gelijk door de grondwet in de drukpersvrijheid is gewaarborgd, dient grondwettelijk te worden uitgebreid tot de meningsuiting via radio en televisie, behoudens ieders verantwoordelijkheid voor de wet. Het vergunningstelsel t.a.v. radio en televisie moet zeer soepel worden geregeld in het kader van een open bestel.

Het radio- en televisiebestel moet blijven berusten bij de particuliere organisaties, maar zou, wat deze organisaties betreft, sterk vereenvoudigd kunnen worden.

In dit opzicht streeft de C.D.U. naar één **christelijke omroeporganisatie** tegenover de humanistische organisaties.

Deze bundeling van krachten zou de kwaliteit en de financiering van de programma's ten goede komen.

De C.D.U. is tegen monopolisering van de wekelijkse berichtgeving over de radio- en televisieprogramma's ten voordele van de bestaande omroeporganisaties.

Radio- en televisieprogramma's welke een politiek karakter hebben, dienen in de zendtijd van de regering te worden uitgezonden (zendtijd voor politieke partijen).

Subsidies aan vormen van cultuur

Wat betreft de kunstuitingen staat de C.D.U. op het standpunt, dat door de overheid geen subsidies worden verleend aan die vormen van cultuur, die een gevaar inhouden voor de christelijke grondslagen van onze samenleving.

In het algemeen stelt de C.D.U., dat verkwesting in het kader van het verlenen van subsidies moet worden tegengegaan.

Uitsluitend mogen levenskrachtige particuliere activiteiten door de overheid gesubsidieerd worden.

De subsidies moeten het algemeen belang dienen. Op de besteding van de gelden moet een doelmatige controle zijn.

XIII. RECREATIE

In verband met het feit dat de mens van vandaag over veel vrije tijd gaat beschik-

ken, wordt het probleem van de vrije tijd besteding en de recreatie een zeer belangrijke sociale aangelegenheid. Het particulier initiatief tot het scheppen van recreatiemogelijkheden moet door de overheid krachtig worden gesteund. Hier ligt evenwel een belangrijke verantwoordelijkheid in de particuliere sfeer.

De lichamelijke opvoeding en de sportbeoefening dienen een gezonde volksontwikkeling. De overheid moet deze activiteiten krachtig steunen.

In verband hiermede is het noodzakelijk dat het gymnastiekonderwijs op een deskundige wijze gegeven wordt en dat er meer sportlokalen, speelvelden en zwembaden komen.

In het algemeen zal de recreatie door fiscale faciliteiten bevorderd moeten worden, b.v. door ontheffing of vermindering van de gemakkelijksbelasting.

XIV. DEFENSIE

Een krachtig en doelmatig defensieapparaat is onder de huidige omstandigheden nog steeds noodzakelijk. De omvang daarvan moet enerzijds liggen binnen de financiële mogelijkheden van Nederland, zonder dat anderzijds iets afgedaan wordt van onze verplichtingen t.o.v. de Navo.

Gestreefd moet worden naar verkorting van het dienstverband van de dienstplichtigen tot één jaar.

Een efficiënte doorlichting van het gehele defensie-apparaat acht de C.D.U. noodzakelijk.

Meer rationalisatie zal ongetwijfeld besparing van defensie-uitgaven opleveren. Het beroepsleger moet worden uitgebreid en aangevuld met gespecialiseerde kortverbanders.

Aan de geestelijke weerbaarheid van de zee-, land- en luchtmacht moet bijzondere aandacht worden besteed.

Alle dienstplichtigen moeten ervan worden doordrongen, dat zij grote geestelijke, politieke en maatschappelijke waarden te verdedigen hebben.

November 1966

TREFWOORDEN REGISTER

Elk woord verwijst naar een bladzijde waarin het betreffende woord letterlijk voorkomt of het begrip besproken wordt.

Voorbeeld:

Economie omvat ook vrije, geleide, georiënteerde economie.

aandelen	30	defensie	35
afschrijving	21	deflatie	16
A.O.W.	22	democratie	6, 7, 15
arbeidsrecht	28	demonstratierecht	12
		dienstplicht	35
bedrijfsleven	23	doorstroming	31
belastingen	20, 21, 23	draagkrachtbeginsel	20
besparingen	19, 20		
bezitsvorming	30	economie	9, 10, 15, 16, 23, 29
bilaterale hulp	14	eerste kamer	10
budgetrecht	10	europese gemeenschap	13, 23
burgemeester	12	europes parlement	13
		evenwicht	17, 19
christelijk geloof	5		
christen democraten	8, 13	functies	7
coalitie	6		
commissaris van de Koningin	12	geldontwaarding	19, 22
communisme	8	gehuwde vrouw	20
concurrentie	16, 19, 25	gezagshandhaving	12
confessionalisme	5	grondprijs	31
conjunctuur politiek	17	grondslag	5
conjunctuur reserve	21		
coördinatie	17	humanisme	8
credietverlening	24, 25	huurbelasting	30, 31
cultuur	34		

TREFWOORDEN REGISTER

inflatie	16, 17	ombudsman	11, 12
internationale samenwerking	13, 14	organisaties	34
investerings	19, 20	ondernemer	23, 24
isolement	8	onderneming	27, 28, 29
jongeren organisaties	8	ondernemingsraad	28
kapitaalmarkt	19	onderwijs	33
kapitaalverschaffers	27, 28, 29, 30	ongehuwde vrouw	22
kapitalisme	15	ontwikkelingslanden	14
kleinbedrijf	23, 24	oppositie	8
Koninklijk Huis	5	overbesteding	18, 30
landbouw	26, 27	overheidsapparaat	19
landbouwschap	26	overheidsbemoeiing	10, 15
liberalisme	6, 8, 15	overheidsbestedingen	19, 21
lonen	16, 19, 23	overheidstaken	19
loonbeleid	17, 18	overwerk	20
mammoetwet	33	partijen	6, 7, 9
marge-tarieven	25	particulier initiatief	9
middenstand	24	pensioen	22
monarchie	5	personele belasting	21
monopolie	25	politie	12
Nato	13	pressiegroepen	7
Nieuw Guinea	14	productiviteit	18, 23
nivellering inkomen	20	progressie	21
		prijstelling	18, 19, 24
		publiekrechtelijke B.O.	26

TREFWOORDEN REGISTER

radio	34	vakbonden	18, 29
rechtsorde	13	vermogensbelasting	21
rechtsstaat	11	vervangingswaarde	21
recreatie	34, 35	vervoer	25, 26
referendum	10, 11, 12	verzorgingsstaat	16, 21
regeringsvorm	6	vestigingswet	24
rentevoet	19	volksgezondheid	32, 33
republiek	6	volkshuisvesting	30
reserveringen	23	volksstemming	10
		volksverzekering	33
saneringsfonds	24	waardevastheid geld	16
scheepvaart	25	wegenbouw	32
socialisme	8, 21, 22	welvaartsniveau	22
sport	35	welvaartvast pensioen	22
stabilisatiebeleid	17	werknemers	28, 29
successierechten	21	werknemers-commissaris	28, 29
supranationaliteit	14	woningbouw	30
		woningen	30, 31
televisie	34	ziekefondsen	33
tweede kamer	10	ziektekostenverzekering	33

---

te zenden aan:

C.D.U.
Dr. de Visserstraat 6
Waalwijk.

Ondergetekende .....

..... M./V.

straat ..... nr. ....

woonplaats .....

beroep ..... leeftijd .....

meldt zich hiermede als lid van de C.D.U. en wenst de contributie à *f* ..... (minstens *f* 10,— per jaar, samen met echtgenote minstens *f* 15,— per jaar) te voldoen:

- a. door betaling per kas aan de afdelings-penningmeester;
- b. door storting op giro ..... van de Nederlandse Middenstands Bank te .....

Datum .....

Handtekening,

.....

Druk WSum-de Rooij n.v., Waalwijk, Telefoon (04160) 31 18